

The efficacy of solution-focused kids' skill method on children's coping strategies

Ali Balouei¹ , Maryam Gholamzadeh Jofreh² , Kobra Kazemian Moghadam³

1. Ph.D Candidate in Counseling, Ahvaz Branch, Islamic Azad university, Ahvaz, Iran. E-mail: drbalouei@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Counseling, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran. E-mail: gholamzadeh.mm723@gmail.com

3. Assistant Professor, Department of Psychology, Dezful Branch, Islamic Azad University, Dezful, Iran. E-mail: k.kazemian@yahoo.com

ARTICLE INFO

Article type:

Research Article

Article history:

Received 02 October 2024

Received in revised form 30 October 2024

Accepted 05 December 2024

Published Online 26 December 2025

Keywords:

kids' skill training, solution-focused Method, coping strategies

ABSTRACT

Background: Although there are many methods available to prevent and treat children's behavioral, emotional and social problems, one of the most important methods is Solution-Focused Kids' Skill Method. The review of previous studies showed that there is a research gap regarding the efficacy of Solution-Focused Kids' Skill Method on children's coping strategies.

Aims: The purpose of this research was to investigate the efficacy of Solution-Focused Kids' Skill Method on coping strategies in 10-12-year-old children.

Methods: The method of this research was a semi-experimental pre-test-post-test type with a control group. The statistical population of the research included all children from the fourth to sixth grade of elementary School (age range 10 to 12 years) who had a conflict with their parents, who referred to Tabsem Counseling Center in Dezful city in 2023. Based on the convenience sampling method, 16 people were selected from among the statistical population and randomly assigned to two groups of 8 people, experimental (8 people) and control (8 people). Children's Coping Behavior Questionnaire (Hernandez, 2008) was used to collect data. For the experimental group, intervention was provided based on Solution-Focused Kids' Skill Method (Furman, 2019), which included 15 weekly 45-minute sessions. Also, univariate and multivariate covariance analysis and SPSS-27 software were used for data analysis.

Results: The results showed that the intervention was based on Solution-Focused Kids' Skill Method was efficacy in increasing the ameliorative copin and also reducing the strategy of destructive coping in children ($P < 0.001$), but the efficacy of this type of intervention on the strategy of diversion from the problem was not significant ($P > 0.05$).

Conclusion: It is suggested that child psychologists and school counselors use the intervention was based on Solution-Focused Kids' Skill Method to improve coping strategies in 10-12-year-old children, especially increasing ameliorative copin and also reducing diversion from the problem.

Citation: Balouei, A., Gholamzadeh Jofreh, M., & Kazemian Moghadam, K. (2025). The efficacy of solution-focused kids' skill method on children's coping strategies. *Journal of Psychological Science*, 24(155), 183-198. [10.61186/jps.24.155.12](https://doi.org/10.61186/jps.24.155.12)

Journal of Psychological Science, Vol. 24, No. 155, 2025

© The Author(s). DOI: [10.61186/jps.24.155.12](https://doi.org/10.61186/jps.24.155.12)

✉ **Corresponding Author:** Maryam Gholamzadeh Jofreh, Assistant Professor, Department of Counseling, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

E-mail: gholamzadeh.mm723@gmail.com, Tel: (+98) 9163192520

Extended Abstract

Introduction

Acquiring skills in stress management, improving the parent-child relationship, forming a positive attitude towards school, academic progress and improving the emotional and social status of children play a decisive role (Nakabugo et al., 2024). Skill training is an important area to study in the field of children. Change, communication, growth and facing adversity are important aspects of children's daily lives. The importance of this field becomes more clear when we know that school-aged children experience changes in several biological, social and psychological aspects. And this high sensitivity indicates that the method of teaching skills to children is the most important aspect of this issue (Miller et al., 2016). The purpose of teaching skills to children is to increase their psychological and social abilities so that they can deal with the requirements, problems and difficulties of life properly. In recent decades, children's skills training, especially school-aged children, has become a very important issue. This field is facing problems such as lack of training of practical skills, lack of use of appropriate models and lack of use of child experts (Iravani & Marjani, 2014). One of the models related to skill learning is the child skill training model. Child skill training is a Solution-Focused approach to help children overcome behavioral and emotional problems. child skill training model is a step-by-step method of helping children to learn new skills and deal with behavioral and emotional problems with the help and support of the child's family, friends, and those close to them (Furman, 2019).

One of the important variables in children's mental health is coping strategies (Shakehnia et al., 2017). One of the common strategies for managing challenging situations is trying to face the stressful stimulus and change it. This type of strategy is called problem-focused coping. On the other hand, emotion-focused coping also focuses on controlling the emotional effects of a stressful situation. This type of coping is often used to deal with situations that we have no choice but to accept. Another method of coping is avoidance coping, in which behavioral and

cognitive changes are made with the aim of escaping from a stressful situation, and it usually has negative consequences for the individual in terms of well-being and psychological health (Gorgi et al., 1400).

Studies related to child skill training show the effect of Solution-Focused Kids' Skill Method and solution-oriented consultations on psychological problems, increasing skills, improving psychological abilities and improving children's communication with the family (Khavari Khorasani et al., 2024; Vatankhah et al., 2024; Joubert & Guse, 2021; Zahedi-Kasrineh et al., 2016).

The review of previous studies showed that there is a research gap regarding the efficacy of Solution-Focused Kids' Skill Method on children's coping strategies. Therefore, according to what has been reviewed, the current research seeks to answer the basic question of whether the Solution-Focused Kids' Skill Method is efficacy on children's coping strategies?

Method

The method of this research was a semi-experimental pre-test-post-test type with a control group. The statistical population of the research included all children from the fourth to sixth grade of elementary School (age range 10 to 12 years) who had a conflict with their parents, who referred to Tabsem Counseling Center in Dezful city in 2023. Based on the convenience sampling method, 16 people were selected from among the statistical population and randomly assigned to two groups of 8 people, experimental (8 people) and control (8 people). Children's Coping Behavior Questionnaire (Hernandez, 2008) was used to collect data. For the experimental group, intervention was provided based on Solution-Focused Kids' Skill Method (Furman, 2019), which included 15 weekly 45-minute sessions. Also, univariate and multivariate covariance analysis and SPSS-27 software were used for data analysis.

Results

16 children in the age range of 10 to 12 years (involved in conflict with parents) participated in this research. The results of multivariate covariance analysis to check the significance of the differences

between children in the experimental and control groups in coping skills are shown in Table 1. The results of Table 1 show that by controlling the pre-test, the significance levels of all tests show a significant difference between the children of the experimental and control groups, at least in terms of one of the coping skills. The effect rate is equal to

0.94, that is, 94% of the individual differences in the post-test scores of coping skills are related to the effect of the Solution-Focused Kids' Skill Method. In order to find out which strategy of coping skills, there is a difference between the two groups, univariate covariance analysis was used, the results of which are presented in Table 2.

Table 1. The results of multivariate covariance analysis to investigate the significance of the differences between children in the experimental and control groups in coping skills

test	amount	df hypothesis	df error	F	P	Eta Coefficient	Statistical power
Pillais Trace	0.94	3	9	51.58	0.001	0.94	1
Wilks Lambda	0.05	3	9	51.58	0.001	0.94	1
Hotelling's Trace	17.19	3	9	51.58	0.001	0.94	1
Roy's Largest Root	17.19	3	9	51.58	0.001	0.94	1

Table 2. The results of univariate covariance analysis on the mean scores of the post-test coping skills strategies of the Experimental and control groups with the pre-test control

Coping skills strategies	Source of changes	SS	df	MS	F	Sig	Effect size	power
Diversion	pre-test	22.01	1	22.01	0.26	0.61	0.02	0.07
	group	99.78	1	99.78	1.20	0.29	0.08	0.17
	error	1075.35	13	82.72				
	total	1182.93	15					
Ameliorative copin	pre-test	277.44	1	277.44	5.54	0.03	0.29	0.58
	group	4274.59	1	4274.59	85.45	0.001	0.86	1
	error	650.30	13	50.02				
	total	4960	15					
Destructive coping	pre-test	7.39	1	7.39	0.35	0.56	0.02	0.08
	group	1031.37	1	1031.37	49.59	0.001	0.79	1
	error	270.35	13	20.79				
	total	1301.75	15					

Conclusion

The purpose of this research was to investigate the effectiveness of Solution-Focused Kids' Skill Method on coping strategies in 10-12-year-old children.

The results showed that the intervention was based on Solution-Focused Kids' Skill Method was efficacy in increasing the ameliorative copin and also reducing the strategy of destructive coping in children. This finding is with the results of Khaori Khavari Khorasani et al.'s Studies (2024); Vatankhah et al. (2024); Joubert & Guse (2021); Rahmani (2020) and Zahedi-Kasrineh et al. (2015) are consistent.

In the explanation of this finding, it can be said, considering that the s Solution-Focused Kids' Skill Method intervention has 15 practical steps in the direction of teaching different skills, And skills related to coping, such as getting help from others, playing a role, giving thanks, teaching skills to others are among the basic steps of this approach. In this

way, the child's coping strategies grow and strengthen.

On the other hand, the Solution-Focused Kids' Skill Method, based on the child's problem, seeks to find creative solutions and design the necessary skills by the child to overcome his own problem, and a program is designed for the child with his help. During it, she learns this skill with the support of the most important people in her life (supporters) and overcomes her problem with their help and support (Furman, 2017).

The second finding of this research showed that the intervention based on the s Solution-Focused Kids' Skill Method was not efficacy on the strategy of deviation from the problem. This finding is contrary to other similar studies that used this method of intervention to help the child. Diversion from the problem as a coping strategy measures habits and family support, positive thinking and distraction. Most coping strategies in this factor may be based on

diverting the child's attention from the current problem to another issue (Fallahi et al., 2016). According to what has been reviewed, the possibility becomes clear in the mind that the children of the experimental group in this research may have had less family support and positive thinking, and probably this factor has caused the child's skill training intervention based on the Solution-Focused Kids' Skill Method to not be effective on the strategy of deviating from the problem.

It is suggested that child psychologists and school counselors use the intervention was based on Solution-Focused Kids' Skill Method to improve coping strategies in 10-12-year-old children, especially increasing ameliorative copin and also reducing diversion from the problem.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: This article is taken from the doctoral thesis of the first author in the field of counseling, Islamic Azad University, Ahvaz branch.

Also, in order to comply with the ethical considerations of the research, it was explained to the participants about the voluntary and optionality of participating in the research and keeping the information confidential, and a written informed consent was obtained from them.

Funding: This research is in the form of a doctoral dissertation without financial support.

Authors' contribution: The first author is the main researcher of this study. The second and third authors are the supervisors and advisers of the dissertation, respectively.

Conflict of interest: The authors do not express any conflict of interest in this study.

Acknowledgments: We hereby express our gratitude to all the participants in the research who helped us in conducting this study.

اثربخشی مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بر راهبردهای مقابله‌ای در کودکان

علی بالوئی^۱، مریم غلامزاده جفره^۲، کبری کاظمیان مقدم^۳

۱. دانشجوی دکتری مشاوره، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

۲. استادیار، گروه مشاوره، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

۳. استادیار، گروه روانشناسی، واحد دزفول، دانشگاه آزاد اسلامی، دزفول، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۱

بازنگری: ۱۴۰۳/۰۸/۰۹

پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۵

انتشار برخط: ۱۴۰۴/۱۰/۰۵

کلیدواژه‌ها:

مهارت‌آموزی کودکان،

روش راه حل محور،

راهبردهای مقابله‌ای

زمینه: هر چند برای پیشگیری و درمان مشکلات رفتاری، عاطفی و اجتماعی کودکان، روش‌های متعددی در دسترس است اما یکی از مهم‌ترین روش‌ها، مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور است. بررسی مطالعات پیشین نشان داد در مورد بررسی اثربخشی برنامه مهارت‌آموزی کودک بر اساس راه حل محور بر راهبردهای مقابله‌ای کودکان، خلا پژوهشی وجود دارد.

هدف: هدف از انجام این پژوهش، بررسی اثربخشی مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بر راهبردهای مقابله‌ای در کودکان ۱۰ تا ۱۲ ساله بود.

روش: روش این پژوهش، نیمه آزمایشی از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی کودکان پایه چهارم تا ششم دوره ابتدایی (دامنه سنی ۱۰ تا ۱۲ سال) دارای تعارض با والد، مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره تبسم شهر دزفول در سال ۱۴۰۲ بود. بر اساس روش نمونه‌گیری در دسترس از بین افراد جامعه آماری، ۱۶ نفر انتخاب شد و در دو گروه ۸ نفری آزمایش (۸ نفر) و گواه (۸ نفر) به صورت تصادفی گمارش شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه رفتارهای مقابله‌ای کودکان (هرناندز، ۲۰۰۸) استفاده شد. برای گروه آزمایش، مداخله مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور (فورمن، ۲۰۱۹) ارائه شد که شامل ۱۵ جلسه ۴۵ دقیقه‌ای هفتگی بود. هم‌چنین برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل کوواریانس تک‌متغیری و چندمتغیری و نرم‌افزار SPSS-27 استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد مداخله مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بر افزایش راهبرد مواجه شدن با مشکل و نیز کاهش راهبرد کنار آمدن ویرانگر با مشکل در کودکان اثربخش بود ($P < 0/001$)، اما اثربخشی این نوع مداخله بر راهبرد انحراف از مشکل معنادار نبود ($P > 0/05$).

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد می‌شود روانشناسان کودک و مشاوران مدارس در جهت بهبود راهبردهای مقابله‌ای در کودکان ۱۰ تا ۱۲ ساله، به ویژه افزایش راهبرد مواجه شدن با مشکل و نیز کاهش راهبرد کنار آمدن ویرانگر با مشکل از مداخله مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور استفاده کنند.

استناد: بالوئی، علی؛ غلامزاده جفره، مریم؛ و کاظمیان مقدم، کبری (۱۴۰۴). اثربخشی مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بر راهبردهای مقابله‌ای در کودکان. مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۴، شماره ۱۵۵، ۱۸۳-۱۹۸.

مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۴، شماره ۱۵۵، ۱۴۰۴. DOI: [10.61186/jps.24.155.12](https://doi.org/10.61186/jps.24.155.12)

© نویسنده‌گان. CC BY NC ND

✉ نویسنده مسئول: مریم غلامزاده جفره، استادیار، گروه مشاوره، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران. رایانامه: gholamzadeh.mm723@gmail.com

تلفن: ۰۹۱۶۳۱۹۲۵۲۰

مقدمه

کودکان قشر عمده‌ای از جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند و در هر جامعه‌ای سلامت کودکان اهمیت ویژه‌ای دارد و توجه به بهداشت روانی آنان کمک می‌کند تا نقش اجتماعی خود را بهتر ایفا کنند (روغنی و همکاران، ۱۳۹۷). کسب مهارت‌ها در مدیریت استرس، بهبود رابطه والد-فرزند، شکل‌گیری نگرش مثبت نسبت به مدرسه، پیشرفت تحصیلی و بهبود وضعیت هیجانی و اجتماعی کودکان نقش تعیین‌کننده‌ای دارد (ناکابوگو و همکاران، ۲۰۲۴).

از سوی دیگر، مهارت‌آموزی^۱ یک زمینه مهم برای مطالعه در حیطه کودکان است. تغییر، ارتباط، رشد و مواجهه‌شدن با ناملایمات، جنبه‌های مهمی از زندگی روزمره کودکان است. اهمیت این حوزه زمانی بیشتر مشخص می‌شود که بدانیم کودکان در سنین مدرسه، از چندین جنبه زیستی، اجتماعی و روانشناختی تغییرات را تجربه می‌کنند و همین حساسیت بالا، بیانگر این است که روش آموزش مهارت‌ها به کودکان، مهم‌ترین جنبه این موضوع است (میلر و همکاران، ۲۰۱۶). هدف از مهارت‌آموزی به کودکان، افزایش توانایی‌های روانی و اجتماعی آنان است تا بتوانند با مقتضیات، مسائل و دشواری‌های زندگی به طور مناسبی برخورد کنند. در دهه‌های اخیر، مهارت‌آموزی کودکان به ویژه کودکان در سنین مدرسه به یک موضوع بسیار مهم تبدیل شده است. این حیطه با مشکلاتی مانند عدم آموزش مهارت‌های کاربردی، عدم استفاده از الگوهای مناسب و عدم استفاده از متخصصان حوزه کودک مواجه است (ایروانی و مرجانی، ۱۳۹۴).

یکی از الگوهای مرتبط با مهارت‌آموزی، الگوی مهارت‌آموزی کودک^۲ است. مهارت‌آموزی کودک، یک رویکرد راه‌حل‌محور^۳ برای کمک به کودکان در غلبه بر مشکلات رفتاری و عاطفی است. الگوی مهارت‌آموزی کودک، یک روش گام به گام کمک به کودکان برای یادگیری مهارت‌های جدید و مقابله با مشکلات رفتاری و عاطفی با کمک و حمایت خانواده، دوستان و اطرافیان نزدیک کودک است. الگوی مهارت‌آموزی بر اساس روش راه‌حل محور، شامل ۱۵ گام است که عبارتند از تبدیل

مشکل به مهارت، توافق بر سر مهارت، انتخاب نام برای مهارت، جستجوی مزیت‌ها، انتخاب یک موجود نیرومند، انتخاب حامیان، ارتقاء عزت نفس کودک، جشن تغییر، به نمایش گذاشتن مهارت، اعلام همگانی یادگیری مهارت، تمرین کردن برای کسب مهارت، فراموش کردن تمرین مهارت، جشن گرفتن و تشکر از حامیان کودک، آموزش مهارت کسب‌شده به کودک دیگر و برنامه‌ریزی برای مهارت بعدی (فورمن، ۲۰۱۹). برنامه‌های درمانی متعددی برای بهسازی، پیشگیری و درمان مشکلات رفتاری، عاطفی و اجتماعی کودکان تدوین شده است، ولی روش مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور از تأثیرگذارترین برنامه‌ها در زمینه بهبود مشکلات کودک است (خاوری خراسانی و همکاران، ۱۴۰۳).

از طرف دیگر، در بین عوامل مؤثر بر پرورش شخصیت سالم در کودکان، نحوه ارتباط والد-کودک از اساسی‌ترین عوامل محسوب می‌شود. تماس بین مادر و فرزند را می‌توان شروع اولین و مهم‌ترین روزه‌های ارتباطی بین دو انسان به شمار آورد، زیرا پیش از تولد و دوران زندگی جنینی، تشکیل اولین پیوندهای ارتباطی بین مادر و کودک آغاز شده و پس از تولد تداوم می‌یابد (آزتابا-پوریا و همکاران، ۲۰۱۷). یک رابطه گرم، نزدیک و قابل اعتماد بین والد و کودک، عاملی مهم در رشد کودک است و بروز مشکل در این رابطه، سبب ایجاد مشکلات در رشد شناختی، هیجانی و رفتاری کودک می‌شود (شیف و همکاران، ۲۰۲۱).

هم‌چنین از دیگر متغیرهای مهم در سلامت روانی کودکان می‌توان به راهبردهای مقابله‌ای^۴ اشاره کرد (شاکه‌نیا و همکاران، ۱۳۹۶). راهبردهای مقابله‌ای، چگونگی واکنش شناختی و رفتاری افراد جهت مدیریت موقعیت‌های تنش‌زا و هیجانات همراه را در بر می‌گیرد (پیرل و همکاران، ۲۰۱۶)، به نقل از حسینی‌قمی و همکاران، ۱۴۰۲. یکی از راهبردهای متداول برای مدیریت موقعیت‌های چالش‌انگیز، تلاش برای مواجهه با محرک استرس‌زا و تغییر آن است. این نوع راهبرد، مقابله مسئله‌مدار^۵ نامیده می‌شود. از سوی دیگر، مقابله هیجان‌مدار^۶ نیز بر مهار اثرات هیجانی یک موقعیت استرس‌زا متمرکز است. این نوع از مقابله اغلب برای کنار آمدن با موقعیت‌هایی به کار می‌رود که چاره‌ای جز پذیرش آن‌ها نیست. شیوه دیگر

4. coping strategies

5. problem-focused coping

6. emotion-focused coping

1. skill training

2. child skill training model

3. problem-focused model

برای مقابله، مقابله اجتنابی^۱ است که در آن تغییرات رفتاری و شناختی با هدف فرار از موقعیت استرس‌زا صورت می‌گیرد و معمولاً از نظر بهزیستی و سلامت روانشناختی، پیامدهای منفی برای فرد به دنبال دارد (گرچی و همکاران، ۱۴۰۰).

مطالعات مرتبط با آموزش مهارت به کودک، نشان دهنده تأثیر مداخله مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور و مشاوره‌های راه حل محور بر مشکلات روانشناختی، افزایش مهارت‌ها، بهبود توانایی‌های روانشناختی و بهبود ارتباط کودک با خانواده است (خاوری خراسانی و همکاران، ۱۴۰۳؛ وطنخواه و همکاران، ۱۴۰۳؛ جوهرت و گیوس، ۲۰۲۱؛ رحمانی، ۱۳۹۹؛ زاهدی کسرینه و همکاران، ۱۳۹۵).

در همین راستا، نتایج مطالعه وطنخواه و همکاران (۱۴۰۳) نشان داد، رویکرد مهارت‌آموزی کودک راه حل محور و روان‌نمایشگری بر مهارت اجتماعی دانش‌آموزان پسر کم‌توان ذهنی اثرگذاری معناداری دارد و رویکرد مهارت‌آموزی کودک راه حل محور در مقایسه با رویکرد روان‌نمایشگری مؤثرتر است.

یافته‌های مطالعه خاوری خراسانی و همکاران (۱۴۰۳) بر روی دانش‌آموزان دختر دوره دوم ابتدایی نشان داد که روش مهارت‌آموزی کودک راه حل محور، تأثیرات معناداری بر کاهش اضطراب و افزایش تاب‌آوری دانش‌آموزان دارد. چن و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهشی به بررسی اثربخشی درمان کوتاه‌مدت راه حل محور بر اضطراب، افسردگی و راهبردهای مقابله‌ای نوجوانان مبتلا به اختلال اضطراب فراگیر پرداختند. نتایج نشان داد، درمان کوتاه‌مدت راه حل محور تأثیر معناداری در کاهش اضطراب و علائم افسردگی نوجوانان به همراه داشت و در عین حال راهبرد مقابله‌ای مسئله مدار بلافاصله پس از مداخله را ارتقا داد و اثرات درمانی آن در پیگیری یک‌ماهه برقرار بود. جوهرت و گیوس (۲۰۲۱) در پژوهشی به بررسی اثربخشی درمان راه حل محور کوتاه‌مدت بر بهزیستی روانشناختی، امیدواری و راهبردهای مقابله با استرس در کودکان بازمانده از ترومای جنگ پرداختند. یافته‌های مطالعه آن‌ها نشان داد، درمان راه حل محور کوتاه‌مدت بر افزایش بهزیستی روانشناختی، افزایش امیدواری و کاهش راهبردهای اجتنابی و افزایش راهبرد مسئله مدار در کودکان بازمانده از تروما مؤثر بوده است. هسو و همکاران (۲۰۲۱) در یک فراتحلیل بر روی

^۱. avoidant coping

۲۰ کارآزمایی بالینی کنترل شده تصادفی به ارزیابی اثربخشی درمان کوتاه‌مدت راه حل مدار بر پرخاشگری، تکانش‌گری و تعارض با والد پرداختند. یافته‌ها نشان داد اثربخشی درمان کوتاه‌مدت راه حل مدار دارای اثربخشی با اندازه اثر متوسط بود. آن‌ها نتیجه گرفتند که درمان راه حل مدار کوتاه‌مدت به طور معناداری منجر به کاهش پرخاشگری، تکانش‌گری و تعارض با والد در کودکان شده است. کیم و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهش خود، اثربخشی درمان راه حل مدار کوتاه‌مدت بر بهبود بهزیستی روانشناختی و عملکرد خانواده در فرزندان با والدین دارای سوء مصرف را بررسی کردند. یافته‌های پژوهش آن‌ها نشان داد، درمان راه حل مدار کوتاه‌مدت بر افزایش بهزیستی روانشناختی کودکان و بهبود ارتباط والد-فرزند والدین دارای سوء مصرف مواد، مؤثر بود. یافته‌های مطالعه نیکولاس (۲۰۱۴) نیز نشان داد مداخله کوتاه‌مدت راه حل محور بر افزایش راهبرد مقابله‌ای مسئله مدار، کاهش راهبرد مقابله‌ای اجتنابی و هیجان مدار و نیز افزایش مهارت‌های ارتباطی کودکان دچار لکنت زبان مؤثر بود. هم‌چنین یافته‌های مطالعه زاهدی کسرینه و همکاران (۱۳۹۵) نیز حاکی از آن بود که آموزش مهارت‌های فرزندپروری راه حل مدار، میانگین مشکلات رفتاری کودکان پیش‌دستانی گروه آزمایش در تمامی حوزه‌های رفتاری: اضطراب، افسردگی، شکایات جسمانی، مشکلات اجتماعی/ تفکر/ توجه، رفتار قانون‌شکنی/ پرخاشگرانه و سایر مشکلات را نسبت به گروه گواه در مراحل پس‌آزمون و پیگیری کاهش داد.

هر چند برای کمک به کودکان در زمینه پیشگیری و درمان مشکلات رفتاری، عاطفی و اجتماعی، روش‌های متعددی در دسترس است اما یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین آن‌ها، روش مهارت‌آموزی کودک راه حل محور است (خاوری خراسانی و همکاران، ۱۴۰۳).

هرناندز (۲۰۰۸) سه نوع رفتار مقابله‌ای کودکان ۷ را مطرح کرده است: انحراف از مشکل به سمتی دیگر، شامل رفتارهایی است که عادت‌ها و حمایت خانواده، تفکر مثبت و حواس‌پرتی را در برمی‌گیرد. بیشتر راهبردهای کنار آمدن در این عامل، ممکن است بر اساس منحرف ساختن توجه کودکان از مشکل جاری به سمت موضوع دیگری باشد. کنار آمدن با مشکل، به منظور بهبود مشکل یا سعی در یافتن راه حل مسئله و بیان هیجان از طریق تمرکز بر آن انجام می‌شود؛ این امکان وجود دارد که استفاده از

هر دو روش به طور متعادل برای کنار آمدن موفقیت آمیز مفید باشد. کنار آمدن ویرانگر نیز بیشتر شامل پاسخ‌های کنار آمدن ناسازگارانه است. این عامل شامل کنار آمدن خود تخریبی مانند «مشکل را از خودم دور می‌کنم» و کنار آمدن ویرانگر فیزیکی (مانند آسیب رساندن به وسایل) است.

روش مهارت‌آموزی کودک راه حل محور یک روش گام به گام برای کمک به کودکان در زمینه یادگیری مهارت‌های جدید و غلبه بر فشارهای روانی و رفتاری است. این الگو باعث افزایش امید در کودک می‌شود که نتیجه آن، بهبود همکاری کودک با درمانگر است و تغییر را نه تنها در خود کودک، بلکه در همه شبکه اجتماعی اطراف کودک ایجاد می‌کند (فورمن، ۲۰۱۹). دوران کودکی و بررسی ویژگی‌های روانشناختی آن به دلیل تأثیرگذاری بر بزرگسالی همیشه از اهمیت زیادی برخوردار بوده است (نایلور و همکاران، ۲۰۱۹). هم چنین شناسایی، تشخیص به موقع و رفع مشکلات رفتاری و شخصیتی در سنین کودکی به دلیل تأثیرات همه جانبه رشدی آن، کمک بسیار بزرگی به شکل‌گیری شخصیت سالم افراد در بزرگسالی خواهد کرد؛ در حالی که غفلت از این موضوع، مشکلات متعدد فردی و اجتماعی را به دنبال خواهد داشت (رسکولا و همکاران، ۲۰۰۷).

بنابراین در این پژوهش با توجه به این که تا کنون اکثر آموزش‌های مهارت محور به کودکان با شیوه مشاور مدار و تک بعدی بوده و از طرفی ضرورت دارد که توانایی خود کودک در این آموزش‌ها به کار گرفته شود، پژوهشگران مطالعه حاضر از شیوه مهارت‌آموزی راه حل محور در جهت بهبود راهبردهای مقابله‌ای کودکان استفاده کردند، زیرا باور به توانایی کودکان، عامل مشارکت بیشتر و موفقیت آنان در یادگیری است. در بررسی مطالعات پیشین، پژوهش خاصی که اثربخشی برنامه مهارت‌آموزی کودک راه حل محور بر راهبردهای مقابله‌ای کودکان را بررسی کرده باشد، یافت نشد. از این رو با توجه به آنچه که مرور شد، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال اساسی است که آیا مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بر راهبردهای مقابله‌ای کودکان مؤثر است؟

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت کنندگان: پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش، نیمه‌آزمایشی از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون با

گروه گواه بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی کودکان دبستانی پایه چهارم تا ششم دوره ابتدایی (دامنه سنی ۱۰ تا ۱۲ سال) دارای تعارض با والد مراجعه کننده به مرکز مشاوره تبسم شهر دزفول در سال ۱۴۰۲ بود. سپس بر اساس روش نمونه‌گیری در دسترس از بین افراد جامعه آماری، ۱۶ نفر انتخاب شده و به صورت تصادفی در دو گروه ۸ نفری آزمایش (۸ نفر) و گروه گواه (۸ نفر) به صورت تصادفی گمارش شدند. لازم به ذکر است علت انتخاب این حجم نمونه، عدم دسترسی پذیری و محدودیت تعداد نمونه‌های مورد نظر با توجه به ملاک‌های ورود و عدم موافقت تعداد زیادی والدین برای شرکت در پژوهش بود. ملاک‌های ورود به این پژوهش شامل قرار داشتن کودک در دامنه سنی ۱۰ تا ۱۲ سال، وجود تعارض کودک با والد بر اساس اذعان والد و تشخیص روان‌شناس کودک مرکز مشاوره، ابتلا به اختلال جسمانی یا روانشناختی قابل تشخیص که مانع از مشارکت کودک در پژوهش می‌شد (بنا به تشخیص پزشک و روانشناس بالینی) و رضایت آگاهانه و مکتوب والد برای شرکت کودک در پژوهش بود. ملاک‌های خروج از پژوهش نیز شامل شرکت همزمان در سایر برنامه‌های آموزشی یا مداخلات درمانی مرتبط با کودک، تکمیل نکردن پرسشنامه و عدم حضور در بیش از دو جلسه از جلسات مداخله درمانی بود.

ب) ابزار

پرسشنامه رفتارهای مقابله‌ای کودکان (CCBQ)^۱: این پرسشنامه توسط هرناندز (۲۰۰۸) جهت سنجش راهبردهای مقابله‌ای در کودکان دامنه سنی ۱۰ تا ۱۶ سال ساخته شد و دارای ۵۷ گویه است که سه راهبرد انحراف از مشکل (تغییر توجه و حواس کودک از مشکل جاری) شامل سؤالات ۱، ۳، ۶، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۶، ۱۷، ۲۵، ۲۶، ۳۰، ۳۵، ۳۶، ۴۷، ۴۸، ۵۰ و ۵۱، مواجه شدن با مشکل (رفتارهای بهبود دهنده مشکل و یافتن راه حل برای آن از طریق تمرکز بر مشکل) شامل سؤالات ۲، ۴، ۷، ۹، ۱۵، ۱۸، ۲۰، ۲۲، ۲۴، ۲۹، ۳۱، ۳۲، ۳۷، ۳۹، ۴۱، ۴۲، ۴۵، ۴۶، ۴۹، ۵۵، ۵۶ و ۵۷ و کنار آمدن ویرانگر با مشکل (پاسخ‌های کنار آمدن سازش نایافته از جمله آسیب رسانی به خود، دیگران و اشیا) شامل سؤالات ۵، ۸، ۱۱، ۱۴، ۱۹، ۲۱، ۲۳، ۲۷، ۲۸، ۳۳، ۳۴، ۳۸، ۴۰، ۴۳، ۴۴، ۵۲، ۵۳ و ۵۴ را ارزیابی می‌کند. این پرسشنامه از طریق طیف لیکرت ۴ درجه‌ای نمره گذاری می‌شود که شامل هرگز (۱)

1. Children's Coping Behavior Questionnaire

ج) روش اجرا

نحوه اجرای پژوهش حاضر به این صورت بود که پس از اخذ مجوزهای لازم از دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز و هماهنگی با مدیر مرکز مشاوره تبسم شهر دزفول، اعضای گروه نمونه انتخاب شد و به طور تصادفی در گروه‌های آزمایش و گواه جایابی شدند. سپس در مرحله پیش‌آزمون، پرسشنامه رفتارهای مقابله‌ای کودکان در اختیار شرکت‌کنندگان هر دو گروه (آزمایش و گواه) قرار داده شد. سپس اعضای گروه آزمایش در معرض پروتکل مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور (فورمن، ۲۰۱۹) قرار گرفتند که شامل ۱۵ گام هفتگی (هر هفته یک جلسه ۴۵ دقیقه‌ای) قرار گرفت، اما شرکت‌کنندگان گروه گواه، هیچ‌گونه مداخله‌ای دریافت نکردند. سپس پس‌آزمون (اجرای پرسشنامه رفتارهای مقابله‌ای کودکان) روی هر دو گروه آزمایش و گواه مجدد اجرا شد خلاصه پروتکل مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور (فورمن، ۲۰۱۹) در جدول ۱ ارائه شده است.

هم‌چنین داده‌های حاصل از پیش‌آزمون و پس‌آزمون با استفاده از روش تحلیل واریانس تک متغیری، چندمتغیری و نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۷ تحلیل شدند.

نمره)، بعضی از اوقات (۲ نمره)، بیشتر اوقات (۳ نمره)، تقریباً همیشه (۴ نمره) است. دامنه نمرات در راهبرد انحراف از مشکل بین ۱۷ تا ۶۸، در راهبرد مواجهه شدن با مشکل بین ۲۲ تا ۸۸ و در راهبرد کنار آمدن ویرانگر با مشکل بین ۱۸ تا ۷۲ است. در پژوهش هراندز (۲۰۰۸) پایایی این بر اساس ضریب آلفای کرونباخ برای هر سه عامل انحراف از مشکل ۰/۹۳، کنار آمدن سازش یافته با مشکل ۰/۸۸، راهبرد ویرانگر ۰/۸۷ و ترکیب آن‌ها ۰/۹۴ به دست آمد. برای به دست آوردن اعتبار سازه این پرسشنامه، همبستگی سه عامل پرسشنامه با عوامل پنج گانه مقیاس ارزیابی رفتاری کودکان بررسی شد که در تمامی عوامل معنادار بود و در دامنه ۰/۲۹ تا ۰/۶۳ قرار داشت. هنجاریابی این پرسشنامه در ایران توسط فلاحتی و همکاران (۱۳۹۶) در بین دانش‌آموزان ۱۰ تا ۱۶ ساله ساکن استان گیلان بررسی شد. در پژوهش مذکور، ضریب آلفای کرونباخ برای راهبردهای انحراف از مشکل ۰/۹۱، مواجهه شدن با مشکل ۰/۸۲ و کنار آمدن ویرانگر با مشکل ۰/۴۷ و برای کل پرسشنامه ۰/۸۹ به دست آمد. در پژوهش حاضر نیز پایایی این پرسشنامه بر اساس ضریب آلفای کرونباخ برای راهبردهای انحراف از مشکل ۰/۸۴، مواجهه شدن با مشکل ۰/۸۶ و کنار آمدن ویرانگر با مشکل ۰/۸۰ به دست آمد.

جدول ۱. پروتکل مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور (فورمن، ۲۰۱۹)

گام‌ها	اهداف	محتوای هر گام	تکالیف
اول	تبدیل مشکل بر مهارت	تلاش شد تا کشف شود کودکان نیاز دارند، چه چیزی یاد بگیرند و یا در انجام چه کاری باید بهتر شوند تا بتوانند بر مشکلات‌شان غلبه کنند.	تعدادی کاربرگ از قبل تعیین شده توسط کودکان رنگ آمیزی شد.
دوم	توافق بر سر مهارت	برای به توافق رسیدن با کودکان بر سر مهارت مورد نیاز از کودکان سؤال شد که مایل هستند چه مهارتی را یاد بگیرند و هم‌چنین مهارت لازم به آن‌ها پیشنهاد شد.	کودکان در مورد مهارت مورد نظر، پیشنهادات خود را نوشته و ارائه دهند.
سوم	انتخاب نام برای مهارت	از کودکان خواسته شد برای مهارت‌های توافق شده، نام انتخاب کنند.	هر کدام از کودکان، کاربرگ مربوط به نام مهارت را نقاشی کنند.
چهارم	بررسی مزیت‌های مهارت	در این گام به لیست کردن مزیت‌هایی پرداخته شد که مهارت‌ها می‌توانند داشته باشند به هنگام لیست کردن فهرست مزایا، نه تنها به مزیت‌هایی که برای بزرگ‌ترها مهم و معنی‌دار بود اشاره شد بلکه به مزیت‌هایی که برای کودک نیز مهم است، توجه شد.	هر کدام از کودکان در خانه دلیل انتخاب این نام برای مهارت مورد نظر و فواید یادگیری این مهارت را به کمک والد نوشته یا نقاشی کنند.
پنجم	انتخاب موجود نیرومند خیالی	از کودکان خواسته شد یک موجود نیرومند که می‌تواند آن‌ها را کمک کند تا مهارت را یاد بگیرند، انتخاب کنند.	هر کدام از کودکان، کاربرگ مربوط به موجود نیرومند خیالی را نقاشی کنند.
ششم	انتخاب حامی یاری‌دهنده یا فرد کمک‌کننده	به کودک این فرصت داده شد که خود تعیین کند چه کسی از بزرگسالان یا کودکان دیگر مثل خواهر و برادرها و یا همسالان و دوستانش می‌توانند به عنوان حامی و مشوق او، دعوت به همکاری شوند.	هر کدام از کودکان در خانه با همراهی والدین کشف کنند که از حامیان در یادگیری مهارت چه کمکی می‌خواهند.
هفتم	ارتقا عزت نفس کودک	برای اطمینان پیدا کردن از اینکه آیا کودک عزت نفس لازم را در یادگیری مهارت مورد نظر را در خود احساس می‌کند یا نه، با وی مکالمه‌ای در خصوص یادگیری مهارت داشتیم و دلایلی که می‌تواند به توانمندی خودش در این مسیر اعتماد کند را بررسی کردیم. هم‌چنین، از حامیان	مکالمه با کودک برای اطمینان از این که کودک عزت نفس لازم را در یادگیری مهارت مورد نظر دارد؟

گام‌ها	اهداف	محتوای هر گام	تکالیف
		کودک خواستیم برای کودک توضیح دهند که چگونه آن‌ها متقاعد شده‌اند که او می‌تواند این مهارت را به‌خوبی فراگیرد و یا چه چیزهایی در وی دیده‌اند و یا درباره وی شنیده‌اند.	درخواست از حامیان کودک در مورد این که چگونه آن‌ها متقاعد شده‌اند که او می‌تواند این مهارت را به‌خوبی فرا بگیرد.
هشتم	جشن تغییر	قبل از این که برای نحوه یادگیری مهارت برنامه‌ریزی شود، از کودکان سؤال می‌شود وقتی مهارت را فراگرفتند مایل هستند چگونه این موفقیت را جشن بگیرند.	گفتگو یا کودکان در مورد برگزاری جشن
نهم	به نمایش گذاشتن مهارت‌ها	از کودکان خواسته شد تا به اجرای مهارت به صورت ایفای نقش در جلسات مشاوره و یا در منزل و زندگی واقعی بپردازند تا اطمینان حاصل شود که ادراک مشترکی از آنچه مهارت موردنظر در عمل معنا می‌دهد، بین مربی و کودکان برقرار شده است.	ایفای نقش مهارت‌ها در جلسه آموزشی و خانه به صورت نمادین
دهم	اعلام همگانی	از کودکان خواسته شد تا در مورد علنی کردن مهارت در حال یادگیری تصمیم‌گیری کنند و اگر تصمیم آن‌ها علنی کردن آن مهارت بود، در مورد آن برنامه‌ریزی کنند.	مشخص کردن لیست دعوت و درست کردن کارت دعوت
یازدهم	تمرین جهت کسب مهارت	در این گام به انجام تمریناتی با کمک کودکان برای کسب مهارت پرداخته شد. هم‌چنین توسط رهبر گروه و والدین ایده‌هایی در مورد انجام تمرین به وی ارائه شد.	انجام نمادین بازی مهارت در خانه و فیلم گرفتن از کودک توسط والدین
دوازدهم	ایجاد رمز جهت یادآوری	یادگیری مهارت جدید را به کودک یادآوری کرده و از او سؤال پرسیده می‌شود اگر هر از گاهی مهارت خود را فراموش کردند (رفتار مطلوب موردنظر)، دوست دارند چگونه آن را به او یادآوری کنند.	تکمیل کاربرگ فراموشی رمز با کمک مربی
سیزدهم	جشن گرفتن و قدردانی از افراد حامی	برای کودک که مهارت لازم را فراگرفته و یا به قدر کافی در آن خبره شده است، جشن برگزار می‌شود که قبلاً با همفکری کودکان برنامه‌ریزی شده بود و از کودکان خواسته شد تا از تمامی کسانی که در طول دوره یادگیری مهارت حامی او بودند قدردانی و تشکر کند.	درست کردن کارت تشکر توسط کودک با همراهی والدین
چهاردهم	آموزش مهارت کسب شده به شخص دیگر	به کودک این فرصت داده شد تا مهارت جدیدش را به کودکی دیگر آموزش دهد.	انتخاب شخص موردنظر و تکمیل کاربرگ موردنظر
پانزدهم	برنامه‌ریزی برای مهارت بعدی	برای یادگیری مهارت جدید و موردنیاز دیگر با سایر کودکان گروه برنامه‌ریزی شد.	بیان دلیل انتخاب مهارت بعدی

یافته‌ها

متغیر اصلی پژوهش (مهارت‌های مقابله‌ای کودکان) شامل حداقل و حداکثر نمره، میانگین و انحراف معیار در دو گروه آزمایش و گواه در دو مرحله (پیش‌آزمون و پس‌آزمون) در جدول ۲ آمده است.

در این پژوهش، ۱۶ کودک در دامنه سنی ۱۰ تا ۱۲ سال (دارای تعارض با والد) مشارکت کردند. شاخص‌های توصیفی خرده مقیاس‌های سه‌گانه

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی مهارت‌های مقابله‌ای کودکان در گروه‌های آزمایش و گواه

خرد مقیاس	مرحله	گروه	حداقل نمره	حداکثر نمره	میانگین	انحراف معیار
انحراف از مشکل	پیش‌آزمون	آزمایش	۳۳	۵۶	۴۲/۷۵	۸/۲۲
		گواه	۳۱	۵۷	۳۹/۶۳	۸/۵۱
	پس‌آزمون	آزمایش	۲۰	۳۵	۲۷/۶۲	۴/۳۴
		گواه	۲۰	۴۹	۳۸/۲۵	۹/۷۴
مواجه شدن با مشکل	پیش‌آزمون	آزمایش	۳۰	۴۳	۳۴/۵۰	۴/۰۱
		گواه	۲۹	۴۳	۳۵/۸۸	۴/۷۳
	پس‌آزمون	آزمایش	۴۸	۷۷	۶۳/۳۸	۱۰/۵۱
		گواه	۲۶	۴۰	۳۴/۶۰	۴/۶۸
کنار آمدن ویرانگر با مشکل	پیش‌آزمون	آزمایش	۴۳	۵۹	۵۰/۱۳	۵/۵۱
		گواه	۴۳	۵۵	۴۹/۳۸	۴/۳۴
	پس‌آزمون	آزمایش	۲۹	۳۹	۳۲/۶۰	۳/۷۰
		گواه	۴۰	۵۶	۴۸/۶۳	۵/۰۹

جهت بررسی مفروضه‌ی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. با توجه به این که مقادیر معناداری‌های ارائه شده در این آزمون برای خرده مقیاس انحراف از مشکل (۰/۹۶)، مواجه شدن با مشکل (۰/۹۶) و کنار آمدن ویرانگر با مشکل (۰/۹۹) در گروه‌های آزمایش و گواه معنادار نیست و از آنجایی که در این آزمون، فرض صفر دلالت بر پیروی داده‌ها از توزیع نرمال دارد، لذا نتیجه گرفته می‌شود که توزیع داده‌های مهارت‌های مقابله‌ای در کودکان گروه‌های مهارت‌آموزی کودک راه‌حل محور و گواه از توزیع نرمال تبعیت می‌کند. هم‌چنین مقادیر F برای راهبردهای انحراف از مشکل (۰/۳۳)، مواجه شدن با مشکل (۳/۷۱) و کنار آمدن ویرانگر با مشکل (۰/۰۸) برای تعامل متغیر گروه با متغیر هم پراش مهارت‌های مقابله‌ای معنادار نیست و این نشان می‌دهد که پیش‌فرض

همگنی شیب رگرسیون مهارت‌های مقابله‌ای کودکان در هر دو گروه رعایت شده است. بررسی مفروضه‌ی همگنی واریانس‌ها نیز با آزمون لون انجام شد. نتایج به دست آمده از این آزمون نشان داد، پیش فرض تساوی واریانس‌ها برای خرده مقیاس‌های پژوهش رعایت شده است ($P > ۰/۰۵$). هم‌چنین نتایج در بررسی پیش‌فرض همگنی شیب خط رگرسیون مشخص شد که تعامل پیش‌آزمون با متغیرهای گروه‌بندی در مرحله‌ی پس‌آزمون در هر سه خرده مقیاس مورد مطالعه معنادار نبود ($P > ۰/۰۵$). این بدان معناست که فرض همگنی شیب خط رگرسیون در متغیرهای مورد مطالعه برقرار بوده است. نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای بررسی معنی‌داری تفاوت‌های کودکان گروه آزمایش بر اساس روش راه‌حل محور و گروه گواه در مهارت‌های مقابله‌ای در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای بررسی معنی‌داری تفاوت‌های کودکان گروه آزمایش بر اساس روش راه‌حل محور و گروه گواه در مهارت‌های مقابله‌ای

نام آزمون	مقدار	df فرضیه	df خطا	F	سطح معناداری	مجذور اتا	توان آماری
آزمون اثر پیلایی	۰/۹۴	۳	۹	۵۱/۵۸	۰/۰۰۱	۰/۹۴	۱
آزمون لامبدای ویلکز	۰/۰۵	۳	۹	۵۱/۵۸	۰/۰۰۱	۰/۹۴	۱
آزمون اثر هتلینگ	۱۷/۱۹	۳	۹	۵۱/۵۸	۰/۰۰۱	۰/۹۴	۱
آزمون بزرگ‌ترین ریشه روی	۱۷/۱۹	۳	۹	۵۱/۵۸	۰/۰۰۱	۰/۹۴	۱

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که با کنترل پیش‌آزمون، سطوح معنی‌داری همه آزمون‌ها، بین کودکان گروه مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه‌حل محور و گروه گواه، حداقل از لحاظ یکی از مهارت‌های مقابله‌ای تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. میزان تأثیر برابر با ۰/۹۴ است، یعنی ۹۴ درصد تفاوت‌های فردی در نمره‌های پس‌آزمون مهارت‌های مقابله‌ای

مربوط به تأثیر مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه‌حل محور است. توان آماری آزمون برابر با ۱ بود، به این معنا که امکان خطای نوع دوم وجود نداشته است. برای پی بردن به این که در کدام راهبرد از مهارت‌های مقابله‌ای، بین دو گروه تفاوت وجود دارد از تحلیل کوواریانس تک‌متغیری استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج تحلیل کوواریانس تک‌متغیری روی میانگین نمرات پس‌آزمون راهبردهای مهارت مقابله‌ای آزمایش و گواه با کنترل پیش‌آزمون

راهبردهای مهارت مقابله‌ای	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	df	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	مجذور اتا	توان آماری
انحراف از مشکل	پیش‌آزمون	۲۲/۰۱	۱	۲۲/۰۱	۰/۲۶	۰/۶۱	۰/۰۲	۰/۰۷
	گروه	۹۹/۷۸	۱	۹۹/۷۸	۱/۲۰	۰/۲۹	۰/۰۸	۰/۱۷
	خطا	۱۰۷۵/۳۵	۱۳	۸۲/۷۲				
	کل	۱۱۸۲/۹۳	۱۵					
مواجه شدن با مشکل	پیش‌آزمون	۲۷۷/۴۴	۱	۲۷۷/۴۴	۵/۵۴	۰/۰۳	۰/۲۹	۰/۵۸
	گروه	۴۲۷۴/۵۹	۱	۴۲۷۴/۵۹	۸۵/۴۵	۰/۰۰۱	۰/۸۶	۱
	خطا	۶۵۰/۳۰	۱۳	۵۰/۰۲				
	کل	۴۹۶۰	۱۵					
کنار آمدن ویرانگر با مشکل	پیش‌آزمون	۷/۳۹	۱	۷/۳۹	۰/۳۵	۰/۵۶	۰/۰۲	۰/۰۸
	گروه	۱۰۳۱/۳۷	۱	۱۰۳۱/۳۷	۴۹/۵۹	۰/۰۰۱	۰/۷۹	۱
	خطا	۲۷۰/۳۵	۱۳	۲۰/۷۹				
	کل	۱۳۰۱/۷۵	۱۵					

همان‌طور که نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد با کنترل پیش‌آزمون، بین گروه‌های آزمایش و گواه از لحاظ راهبرد انحراف از مشکل، تفاوت معنادار نبود ($F=1/20$ و $P>0/05$). به عبارت دیگر، با این که پس از اعمال مداخله (مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور) میانگین نمره راهبرد انحراف از مشکل در گروه آزمایش ($27/62$) نسبت به میانگین نمره گروه گواه ($38/25$) به میزان $10/63$ نمره کاهش داشته است، اما این کاهش در سطح آماری معنادار نبود. هم‌چنین نتایج جدول فوق حاکی از آن است که کنترل پیش‌آزمون، بین گروه‌های آزمایش و گواه از لحاظ راهبرد مواجه شدن با مشکل، تفاوت معنادار بود ($F=85/45$ و $P<0/001$). به عبارت دیگر، مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور با توجه به میانگین نمره راهبرد مواجه شدن با مشکل گروه آزمایش ($63/83$) نسبت به میانگین این خرده مقیاس در گروه گواه ($34/60$)، نشان دهنده اثربخشی مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بر راهبرد مواجه شدن با مشکل بود. میزان تأثیر برابر با $0/86$ بود، به این معنا که 86 درصد تفاوت‌های فردی در نمره‌های پس‌آزمون این راهبرد، مربوط به تأثیر مداخله بود. علاوه بر این، نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد با کنترل پیش‌آزمون، بین گروه‌های آزمایش و گواه از لحاظ راهبرد کنار آمدن ویرانگر با مشکل، تفاوت معنادار بود ($F=49/59$ و $P<0/001$). به عبارت دیگر، مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور با توجه به میانگین نمره راهبرد کنار آمدن ویرانگر با مشکل، گروه آزمایش ($32/60$) نسبت به میانگین نمره گروه گواه ($48/63$)، موجب کاهش معنادار نمره راهبرد کنار آمدن ویرانگر با مشکل در گروه آزمایش شد. میزان تأثیر برابر با $0/79$ بود، یعنی 79 درصد تفاوت‌های فردی در نمره‌های پس‌آزمون راهبرد کنار آمدن ویرانگر با مشکل مربوط به تأثیر مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بود.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی مداخله مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بر مهارت‌های مقابله‌ای کودکان ۱۰ تا ۱۲ ساله انجام شد. یافته‌اول این پژوهش نشان داد که مداخله مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بر افزایش راهبردهای مواجه شدن با مشکل و نیز کاهش کنار آمدن ویرانگر با مشکل در کودکان اثربخش بود. این یافته

با نتایج مطالعات خاوری خراسانی و همکاران (1403)؛ وطنخواه و همکاران (1403)؛ جوهرت و گیوس (2021)؛ رحمانی (1399) و زاهدی کسریه و همکاران (1395) همسو است.

در تبیین این یافته می‌توان گفت، با توجه به این که مداخله مهارت‌آموزی کودک راه حل محور، دارای ۱۵ گام کاربردی در جهت آموزش مهارت‌های مختلف است و مهارت‌های مرتبط با مقابله، همچون کمک گرفتن از دیگران، ایفای نقش، تشکر کردن، آموزش مهارت به دیگران از گام‌های اساسی این رویکرد می‌باشد، از این طریق راهبردهای مقابله‌ای کودک رشد کرده و تقویت می‌شوند. هم‌چنین با توجه به این که پروتکل آموزشی مطرح شده مبتنی بر روش مهارت‌آموزی فورمن (2019) بود و با توجه به این که این برنامه آموزشی مهارت محور بوده و مشکل را به صورت مهارت مورد نیاز برای کودک مطرح می‌کند و با در نظر گرفتن این که کودکان بیشتر در قالب رفتار مشکلات خود را بروز داده و مایلند که به صورت عملی، راهکارهای حل مشکل را بیاموزند، این روش می‌تواند مسیری بدون صحبت از مشکلات و متمرکز بر مهارت‌های مورد نیاز از جمله مهارت‌های مقابله‌ای برای کودک باشد و با توجه به این که با روش مشارکتی (همکاری یک تیم از مربی، والد و کودک) انجام می‌گیرد، خود باعث بهبود راهبردهای مقابله‌ای در کودکان می‌شود.

از سوی دیگر، الگوی مهارت‌آموزی کودک راه حل محور، بر اساس مشکل کودک به دنبال پیدا کردن راه حل‌های خلاقانه و طراحی مهارت لازم توسط خود کودک برای غلبه بر مشکل خود او است و برنامه‌ای برای کودک به کمک خود او، طراحی می‌شود تا در طی آن، این مهارت را با حمایت مهم‌ترین افراد زندگی خود (حامیان) فراگیرد و با کمک و حمایت آن‌ها بر مشکلی غلبه کند (فورمن، 2017). این روند به طور خودکار و به مثابه آموزش مهارت حل مسئله می‌تواند باعث یادگیری راهبردهای مقابله‌ای مسئله‌مدار، تمرین مداوم آن‌ها و فاصله‌گیری کودک از مقابله‌های هیجان‌مدار و اجتنابی شود. بنابراین به نظر می‌رسد روش مهارت‌آموزی کودک راه حل محور به افزایش باور به توانمندی در کودک کمک می‌کند و موجب می‌شود که او بتواند در سطح اول هنگام مواجه شدن با مشکلات، آن‌ها را تحمل کند و در سطح دوم، با خلق مهارت لازم برای عبور از مشکل و با درخواست و دریافت حمایت و کمک از اطرافیان و

حامیان خود، بتواند گام به گام در جهت اجرای این مهارت و حل مشکل خود حرکت کند (خاوری خراسانی و همکاران، ۱۴۰۳).

یافته دوم این پژوهش نشان داد که مداخله مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بر راهبرد انحراف از مشکل مؤثر نبود. که این یافته مغایر با سایر مطالعات مشابه (قاسم زاده عزیز و همکاران، ۱۳۹۶؛ زاهدیان، ۱۳۹۴) است که از این روش مداخله برای کمک به کودک استفاده کرده بودند. انحراف از مشکل به عنوان یک راهبرد مقابله‌ای، عادت‌ها و حمایت خانواده، تفکر مثبت و حواس‌پرتی را می‌سازد. بیشتر راهبردهای کنار آمدن در این عامل، ممکن است بر اساس منحرف ساختن توجه کودک از مشکل جاری به سمت موضوع دیگری باشد (فلاحی و همکاران، ۱۳۹۶). با توجه به آن چه که مرور شد، این احتمال در ذهن روشن می‌شود که ممکن است کودکان گروه آزمایش در این پژوهش کمتر از حمایت خانواده و تفکر مثبت برخوردار بوده‌اند و همین عامل در معنادار نبودن اثربخشی که مداخله مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بر راهبرد انحراف از مشکل مؤثر بوده است.

حمایت و پشتیبانی خانواده در این شرایط برای کودکان به منزله تغییر تمرکز از مشکل به سوی بازگشت به فعالیت‌های دیگر برای ایجاد تفکر مثبت است که به نظر می‌رسد مداخله مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور به دلیل تمرکز بر راهکارها در ایجاد این نوع تفکر چندان موفق نبوده است. البته ممکن است دامنه سنی کودکان در این پژوهش (کودکان ۱۰ تا ۱۲ ساله) و ناتوانی در کسب حمایت خانواده و ایجاد تفکر مثبت نیز در عدم اثربخشی مداخله مورد استفاده بر راهبرد انحراف از مشکل تأثیرگذار بوده است.

البته در تأیید این نتیجه، فلاحی و همکاران (۱۳۹۶) نیز نشان دادند، سه بُعد پرسش‌نامه رفتارهای مقابله‌ای کودکان، همبستگی کمی با یکدیگر دارند و ابعاد سه‌گانه انحراف از مشکل، مواجه شدن با مشکل و کنار آمدن ویرانگر با مشکل از هم مجزا هستند؛ به این معنا که لزوماً این سه راهبرد مقابله‌ای در یک راستا نیستند.

محدودیت در جامعه آماری (کودکان ۱۰ تا ۱۲ ساله دارای تعارض با والد)، و بهره‌مندی از روش نمونه‌گیری در دسترس و نداشتن گروه پیگیری از جمله محدودیت‌های این پژوهش بود. از این رو پیشنهاد می‌شود این پژوهش با نمونه‌گیری تصادفی و داشتن مرحله پیگیری در سایر قلمروهای جغرافیایی برگزار شود. با توجه به یافته‌های این پژوهش و اثربخشی مداخله مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور بر بهبود راهبردهای مقابله‌ای در کودکان، پیشنهاد می‌شود روان‌شناسان کودک و مشاوران مدارس در جهت ایجاد و تقویت راهبردهای مقابله‌ای در کودکان ۱۰ تا ۱۲ ساله، به ویژه افزایش راهبرد مواجه شدن با مشکل و نیز کاهش راهبرد کنار آمدن ویرانگر با مشکل از مداخله مهارت‌آموزی کودک بر اساس روش راه حل محور استفاده کنند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول در رشته مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز است. هم‌چنین به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی پژوهش، به شرکت‌کنندگان در خصوص داوطلبانه و اختیاری بودن شرکت در پژوهش و محرمانه نگه داشتن اطلاعات توضیح داده شد و از آنان رضایت‌نامه آگاهانه کتبی اخذ شد.

حامی مالی: این پژوهش در قالب رساله دکتری و بدون حمایت مالی می‌باشد.

نقش هر یک از نویسندگان: نویسنده اول، پژوهشگر اصلی این پژوهش است. نویسندگان دوم و سوم به ترتیب اساتید راهنما و مشاور رساله می‌باشند.

تضاد منافع: نویسندگان هیچ تضاد منافعی در رابطه با این پژوهش اعلام نمی‌نمایند.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله از تمامی شرکت‌کنندگان در پژوهش که در انجام این مطالعه ما را یاری نمودند، قدردانی می‌شود.

منابع

ایروانی، شهین و مرجانی، بهناز (۱۳۹۴). جایگاه دانش در مهارت‌آموزی. *فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد فرهنگ*، ۸ (۳۰)، ۶۷-۹۰.

https://www.jsfc.ir/article_14947.html

حسینی قمی، طاهره؛ شریفی درآمدی، پرویز؛ رضایی، سعید و دستجردی کاظمی، مهدی (۱۴۰۲). اثربخشی آموزش مؤلفه‌های سرمایه روانشناختی بر راهبردهای مقابله‌ای و تعامل والد-کودک در مادران دارای فرزند با ناتوانی هوشی. *مجله علوم روانشناختی*، ۲۲ (۱۲۴)، ۶۳۵-۶۵۰.

<https://doi.org/10.52547/JPS.22.124.635>

خاوری خراسانی، رویا؛ قمری، محمد؛ امیری مجد، مجتبی (۱۴۰۳). مقایسه اثربخشی آموزش مهارت‌آموزی کودک راه حل محور و برنامه فرزند بر اضطراب و تاب‌آوری کودکان. *مجله علوم روانشناختی*، ۲۳ (۱۴۱)، ۲۲۰۴-۲۱۸۳.

<https://doi.org/10.52547/JPS.23.141.2183>

رحمانی، غزاله (۱۳۹۹). اثربخشی روش مهارت‌آموزی کودک راه حل محور بر عزت نفس و تنظیم هیجان در کودکان شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی، گروه مشاوره و روان شناسی، دانشکده رفاه.

روغنی، علیرضا؛ کیخاونی، ستار و کفاشیان، محمدرضا (۱۳۹۷). بررسی شیوع اختلالات رفتاری و عوامل مرتبط با آن در کودکان دوره ابتدایی ایلام در سال ۹۰-۹۱. *سامانه مدیریت اطلاعات تحقیقات، پژوهش و فناوری دانشگاه علوم پزشکی ایلام*، ۱ (۱)، ۰-۱۰.

<http://newresearch.medilam.ac.ir/article-1-271-fa.html>

زاهدیان، سمانه (۱۳۹۴). اثر تنظیم هیجان در کاهش اضطراب و سبک های مقابله‌ای دانش آموزان دختر/ابتدایی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان.

<https://elmnet.ir/doc/10897583-81771>

زاهدی کسرینه، کیوان؛ فاتحی‌زاده، مریم؛ بهرامی، فاطمه و جزایری رضوان السادات (۱۳۹۵). تأثیر آموزش مهارت‌های فرزندپروری به شیوه راه حل مدار بر مشکلات رفتاری کودکان پیش دبستانی. *تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۴ (۳)، ۳۴۸-۳۵۵.

<http://rbs.mui.ac.ir/article-1-486-fa.html>

شاکه‌نیا، فرحناز؛ کجاف، محمدباقر و گلکاری، طاهره (۱۳۹۶). مقایسه راهبردهای مقابله‌ای و کیفیت دلبستگی دانش آموزان مبتلا و غیرمبتلا به اختلال وسواس-بی‌اختیاری. *فصلنامه سلامت روان کودک*، ۴ (۲)، ۱۳۵-۱۴۵.

<http://childmentalhealth.ir/article-1-154-fa.html>

فلاحی، مهناز؛ کافی ماسوله، موسی؛ خسرو جاوید، مهناز؛ کریمی لیجاهی، رقیه و اسکندری، بیژن (۱۳۹۶). بررسی مقدماتی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه رفتارهای مقابله‌ای کودکان (CCBQ). *مجله روان‌پزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۲۳ (۴)، ۴۹۴-۵۰۹.

<https://doi.org/10.29252/nirp.ijpcp.23.4.494>

قاسم‌زاده عزیز، رضا؛ میرزاحسینی، حسن؛ میرباقری، محبوبه و کمالیان تهمنه (۱۳۹۶). اثر بخشی بازی درمانی گروهی به شیوه شناختی- رفتاری بر سبک‌های مقابله کودکان. *مجله علمی پژوهشی سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران*، ۳۵ (۱)، ۵۳-۶۰.

<http://jmciri.ir/article-1-2696-fa.html>

گرجی، سمیه؛ آقایی، اصغر و گل‌پرور، محسن. (۱۴۰۰). تدوین بسته آموزشی مقابله با استرس شغلی و مقایسه ی اثربخشی آن با شناخت درمانی مبتنی بر ذهن آگاهی بر اضطراب و افسردگی کارکنان شرکت تام کار. *دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی*، ۲۲ (۱)، ۱۲۰-۱۰۳.

<https://doi.org/10.22034/IJRN.9.1.64>

وطنخواه، مژگان؛ حافظی، فریبا و جوهری‌فرد، رضا (۱۴۰۳). مقایسه اثربخشی مهارت‌آموزی کودک راه حل محور و روان‌نمایشگری بر مهارت اجتماعی دانش آموزان پسر کم توان ذهنی، *فصلنامه سلامت و آموزش در اوان کودکی*، ۵ (۳)، ۲۷-۱۷.

<http://jeche.ir/article-1-184-fa.html>

References

- Atzaba-Poria, N., Deater-Deckard, K., & Bell, M. A. (2017). Mother-child interaction: Links between mother and child frontal electroencephalograph asymmetry and negative behavior. *Child development*, 88(2), 544-554. <https://doi.org/10.1111/cdev.12583>
- Chen, S., Zhang, Y., Qu, D., He, J., Yuan, Q., Wang, Y., ... & Chen, R. (2023). An online solution focused brief therapy for adolescent anxiety: A randomized controlled trial. *Asian Journal of Psychiatry*, 86, 103660. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2023.103660>
- Fallahi, M., Kafie Masuleh, M., Khouso Javid, M., Karimi Lie Chahei, R., & Eskandari, B. (2018). A preliminary evaluation of the psychometric properties of the Children's coping behavior questionnaire (CCBQ). *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 23(4), 494-509. [Persian] <https://doi.org/10.29252/nirp.ijpcp.23.4.494>
- Furman, B. (2017). Solution Focused Work with Children. In: Lebow, J., Chambers, A., Breunlin, D. (eds)

- Encyclopedia of Couple and Family Therapy*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-15877-8_894-1
- Furman, B. (2019). *Kids' Skills in action. A playful and solution-focused approach to solving children's problems*. Allkids.
- Ghasemzadeh Aziz R, Mirza Hosseini H, Mirbagheri M, Kamalian T. (2017). The effectiveness of group play therapy in cognitive – behavioral style on coping styles of children. *Journal of Medical Council of Iran*, 35 (1), 53-60. [Persian] <http://jmciri.ir/article-1-2696-fa.html>
- Gorgi, S., Aghaei, A., & Golparvar, M (2021). Develop a training package of Coping with Job Stress and Comparing the Effect of this Model and Mindfulness-Based Cognitive Therapy on Anxiety and Depression in Tam Kar's employees. *Knowledge & Research in Applied Psychology*, 22(1), 103-120. [Persian]
- Hernandez, B. C. (2008). *The children's coping behavior questionnaire: development and validation*. Louisiana State University and Agricultural & Mechanical College.
- Hosseini Ghomi T, Sharifi Daramadi P, Rezayi S, Dastjerdi Kazemi M. (2023). The efficacy of education of psychological capital components on coping strategies and parent-child interaction in mothers of children with intellectual disability. *Journal of Psychological Science*, 22(124), 635-650. [Persian] <https://doi.org/10.52547/JPS.22.124.635>
- Hsu, K. S., Eads, R., Lee, M. Y., & Wen, Z. (2021). Solution-focused brief therapy for behavior problems in children and adolescents: A meta-analysis of treatment effectiveness and family involvement. *Children and Youth Services Review*, 120, 105620. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105620>
- Iravani, S., & Marjani, B. (2015). Role of Knowledge in Learning the Skills. *Strategy for Culture*, 8(30), 67-90. [Persian] https://www.jsfc.ir/article_14947.html
- Joubert, J., & Guse, T. (2021). A Solution-Focused Brief Therapy (SFBT) Intervention model to facilitate hope and subjective well-being among trauma survivors. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 51(4), 303-310. <https://doi.org/10.1007/s10879-021-09511-w>
- Khavari Khorasani, R., Ghamari, M., & Amiri Majd, M. (2024). Comparing the efficacy of solution-focused kids' skills training and friends program training on anxiety and resilience in children. *Journal of Psychological Science*, 23(141), 2183-2204. [Persian] <https://doi.org/10.52547/JPS.23.141.2183>
- Kim, J. S., Akin, B. A., & Brook, J. (2019). Solution-focused brief therapy to improve child well-being and family functioning outcomes with substance using parents in the child welfare system. *Developmental Child Welfare*, 1(2), 124-142. <https://doi.org/10.1177/2516103219829479>
- Miller, K., Worsley, L., Hanstock, T., & Valentine, M. (2016). Evaluating the effectiveness of a resilience program for children and young people in a private Australian psychology clinic. *Journal of Solution Focused Practices*, 2(2), 5. <https://digitalscholarship.unlv.edu/journalsfp/vol2/iss2/5>
- Nakabugo, M. G., Madanda, B., & Kaburu, A. (2024). Opportunities and challenges in household-based assessment of life skills. *The contextualisation of 21st century skills: Assessment in East Africa*, 117-133. https://doi.org/10.1007/978-3-031-51490-6_8
- Naylor, M. W., Wakefield, S. M., Morgan, W., & Aneja, A. (2019). Depression in children and adolescents involved in the child welfare system. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*, 28(3), 303-314. <https://doi.org/10.1016/j.chc.2019.02.001>
- Nicholas, A. (2015). Solution focused brief therapy with children who stutter. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 193, 209-216. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.03.261>
- Rahmani, Gh (2020). *The effectiveness of the solution-focused kids' skills training method on self-esteem and emotion regulation in Tehran children*. Master's Thesis in Psychology, Department of Counseling and Psychology, Faculty of Refah. [Persian]
- Rescorla, L., Achenbach, T., Ivanova, M. Y., Dumenci, L., Almqvist, F., Bilenberg, N., ... & Verhulst, F. (2007). Behavioral and emotional problems reported by parents of children ages 6 to 16 in 31 societies. *Journal of Emotional and behavioral Disorders*, 15(3), 130-142. <https://doi.org/10.1177/10634266070150030101>
- Roghani A, Kikhavani S, Kafashian M. (2018). Prevalence of Behavioral Disorders and Related Factors in Primary School Children in Ilam in 1990-91. *Technology and Research Information System Ilam university of Medical Sciences*, 1 (1), 0-0. [Persian] <http://newresearch.medilam.ac.ir/article-1-271-fa.html>
- Shakehnia F, Kajbaf M B, Golkari T. (2017). The Comparison of Coping Strategies and Quality of Attachment in Students with and without

- Obsessive-Compulsive Disorder. *Journal Child Ment Health*, 4 (2), 135-145.
<http://childmentalhealth.ir/article-1-154-fa.html>
- Schiff, M., Pat-Horenczyk, R., Ziv, Y., & Brom, D. (2021). Multiple traumas, maternal depression, mother-child relationship, social support, and young children's behavioral problems. *Journal of interpersonal violence*, 36(1-2), 892-914.
<https://doi.org/10.1177/0886260517725738>
- Vatankhah M, Hafezi F, Johari fard R. (2024). Comparison effectiveness solution focused kids' skill method and psychodrama on social skill, of educable mentally disabled male students. *Early Childhood Health And Education*. 5(3), 17-27.
 [Persian] <http://jeche.ir/article-1-184-fa.html>
- Zahedi-Kasrineh, K., Fatehizade, M., Bahrami, F., & Sadat Jazayeri, R (2016).The Effectiveness of Solution-Focused Parental Skills on Behavioral Problems of Preschool Children. *Journal of Research in Behavioural Sciences*, 14(3), 348-355.
 [Persian] <http://rbs.mui.ac.ir/article-1-486-fa.html>
- Zahediyan, S (2016).*The effects of emotion regulation in reducing stress and coping styles of elementary school girls. Master's thesis*. Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan. [Persian]
<https://elmmnet.ir/doc/10897583-81771>